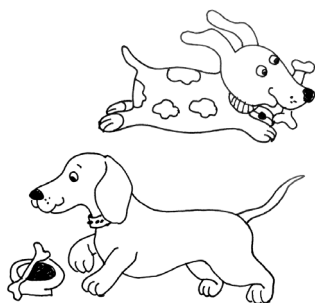

KÁNTOR LAJOS

FURCSA FARSANG

A decemberi („Szépliteratúra – 1992”) Korunkból nyilván nem hagyhattuk ki Esterháznak a pesti Írók Boltjában elhangzott köszöntőjét, *A vant* – Visky Andrásról. Visky erdélyiségéről, saját(os) tudásáról beszélt az íróbarát: „Sok olyan tud Visky is, amit csak onnét tudhat. Más van a szemében, a tekintetében...

Esterházy Péter emlékére

■ Farsang Romániában*. 1992 februárjában ez a két szó került a már számítógépes tördeléssel készült Korunk címlapjára. Minthogy pedig a kartonlapra színes védőborító került, a „fül” kínálta a szerkesztői szöveget, a lehetőséget – ezt érdemben illett kihasználni. A korábbi Szerkesztői szó helyett így most a fűlszöveget idézhetjük az ötlet és a megvalósulás közt történekről. (Aláírás nincs, ám a két – első és hátsó – fület is betöltő információknak legalábbis az érdemi elejét Visky Andrásnak, a főlaptesti bevezetést is író szerkesztőnknek köszönhetjük – még akkor is, ha nem akarná fölvenni majdan összes művei közé.) Akkor hát a magyarázat, a magunk mentése: „A farsangot akkor is megtartják, ha a környező világ, a körülmények nem éppen vidámságra hangolnák, mindközönségesen, az embereket. Annál inkább szükséges a farsangi kikapcsolódás – vagy inkább (épp-úgy) az, hogy nyíltan vállalt alakoskodással, görbe tükör felaggatásával készítsünk másokat a sorozatosan letagadott összefüggések felismerésére, a torzságok bevallására. A pátozzsal vagy pontos-tudós elemzéssel kimondott igazságoknál sokszor hatásosabb a szatirikus felnagyítás, nem szólva arról, mennyire szükségünk van a nevetés görcsoldó terápiájára. Az már merő véletlen, hogy a szerkesztői elhatározás és a naptári évforduló összetalálkozott: akár elhiszi az olvasó, akár nem: jócskán benne voltunk a »Farsang Romániában« elnevezést kapó számunk szerkesztésében, amikor tudo-

Részlet *A Korunk négy kapuja* című, megjelenés előtt álló kötetből. (Amikor Szép Fülöp nem volt a Korunk lakója.)

mást szereztünk a kegyetlenül bíráló Caragiale, az egyik legelőbb román klasszikus jubileumáról (január 30-án volt születésének 140., február 1-jén halálának 80. évfordulója.) Aki ezt az összeállításunkat végigolvassa, az aligha fog minket kincstári szemlélettel vádolni.”

Sajátos farsangi kedvünknek még egy (későbbre dátumozott, de ide illő) dokumentumát idézhetem, régi papírjaim közt találtam rá a gépiratos másolatra. Szerkesztőségi nyilatkozat első változata, 1991. április 17-re keltezve (lehet, hogy a véglegesített szöveg megtalálható valahol a médiában). Így vázoltuk a helyzetet: „A kolozsvári polgármesteri hivatal és a Korunk szerkesztősége között közel egy éve (1992. június 1. óta) zajló vita a szerkesztőségi székhely körül egyre inkább háborúnak mutatkozik. Minthogy a Korunknak nem célja a háborúskodás, ellenkezőleg, a vitás kérdés békés és megnyugtató rendezésére törekszünk – hogy normális körülmények között folytathassuk kultúraépítő munkánkat, a romániai magyarság jövőjének a mai kor szintjén történő szolgálatát, elfogadható partneri viszonyban a románsággal –, szükségesnek véljük a hazai és nemzetközi nyilvánosság előtt röviden összefoglalni a tényeket.” A múltbeli tények közt utaltunk az 1974-es kényszerű átköltöztetésünkre, a főtéri székhelyről a Mócok útja 3-ba, az akkori megyei néptanács épületébe, valamint a szerződés alapján pontosan fizetett lakbérre, ám az időközben a Vármegye-házára beköltözött Gheorghe Funar polgármester irányítása alatt működő municípiumi hivatal, nem törődve minisztériumi függőségünkkel, különböző indokokra hivatkozva kilenc, kilakoltatással fenyegető átiratot küldött a Korunknak, soha nem reagálva közbeeső válaszainkra. 1993. március 30-án aztán kiállítottak egy más helyiségre (Iaşilor 14.) szóló kiutalást, ez a helyiség azonban nem biztosítaná sokoldalú munkánk folytatását (a folyóirat szerkesztése, magyar és román nyelvű, rendszeresen megjelenő tájékoztató füzetek készítése, nyomtatása, Korunk Galéria működése) – ezért a repartíciót visszautasítottuk. A legutóbbi, Funar által április 13-án aláírt polgármesteri határozat végrehajtását a kolozsvári bíróság elnöki rendelettel április 15-én felfüggesztette az ügy lényegi megoldásáig.

Egyszóval farsangi idők jártak – nem csupán Kolozsvárt, hanem egész Romániában. (Az átköltöztetést végül nem úsztuk meg, egy olyan udvar végében álló épületbe kerültünk, ahová „a harmadik kapun” belépve, naponta egy tyúkudvar mellett sétáltunk el – és elgondolkodhattunk a romláson, Dürrenmatt *Nagy Romulus*ának párhuzamos világán.)

Határokon át

■ Átlépni a határokat, a különféle (be)szorítások, korlátozó kísérletek ellenére – erről tanúskodnak a második kapun belül szerkesztett, 1992–1993-as, júliusig még a Mócok útja 3-at postacímül megadó Korunk-számok. Funarnak, a helyiséget leszámítva, nem volt köze hozzánk – igaz, külső munkatársainkat 11 óra előtt nem engedték be a nagykapun, sőt néha megráncigálták a munkába korábban jövő szerkesztőségi hölgyeket a szigorú kapusok; a cenzúra mint hivatal megszűnt, a Művelődésügyi Minisztérium Írott Sajtó Igazgatósága pedig messze volt. (Egy 1995-ös belső jelentésükre még visszatérek – de akkor már a Nagy-Szamos, azaz Iaşilor utcában működtünk.)

Hogy bennünk mi élt? Mármint azokban, akik átéltük, túléltek a Ceauşescu-korszakot, és beleszóppentünk az Iliescu-évekbe. Visky András erről ír, erről a humortalan világról a februári lapszám bevezetőjében (*Farsang vagy aminek lennie kell*). Egy bekezdésnyit tehát tőle: „Komor korom kényszere a kizökkenés, az elszakadás szándéka, ismerem fel. Csakhogy ünnep az, ami a rendtartás szerves része. Ünnep nincs, mert hétköznapi sincsenek, amelyek a mieink volnának. Itt-most nem illik frivolkodni, folyamatos tusa folyik, szembe kell szállni minduntalan és

ébernek lenni. Élni a gyanúperrel, nélküle sohasem. Nincs tulajdonosi nyugalom, nagyvonalú és tékozló könnyedség. Szükségét végző állat. Egyre több szükség, egyre több állat.”

Mégis: határokon át érkező és határokon innen születő anyagokból szerkeszthetünk. Megszólíthattuk a disszidensként Párizsban élő Mircea Iorgulescut, aki még bukarestiként írta meg kitűnő Caragiale-könyvét, kétségtelen (bár rejtteni igyekvő) áthallásokkal a Ceaușescu-érára. Iorgulescu 1992 januárjában írta meg a könyve és Caragiale sorsára utaló bevezetőt, a kiválasztott részt Szilágyi N. Sándor fordította le. A „végeérhetetlen fecsegés” aktualitását, „a nyelvnek az állandó valósághamisítás eszközévé való átminősülését” elmondó szöveg alá a népszerű, a lényegről beszélő karikaturista, Dan Perjovschi rajzát tördeltük, amely (1991–1992-es évszámmal jelölve) a „Patriotism” kerekére kapaszkodó szájasokat ábrázolta, kezükben a lyukas nemzeti lobogóval. Természetesen Mircea Dinescu is helyet kapott a farsangi összeállításunkban, két rövid prózai írással (*Erkélyek, citromok, bojárok és cselszövések; Tavirózsa-pucéráj, tornyokkal és haranglábbal*). Határon túlról kaptuk Csiki László hangjátékát, a *Visszaút (Kolozsvár főtere 1991 őszén)* címűt. A Caragialét megidéző szövegnél és a Dinescuénál nem kevésbé korjellemző, de legalább annyira keserűen fájdalmas jelenetek elé Csiki illesztett pár mondatot, félreérthetlent: „A történet lényege talán az, hogy valakik igazat mondanak hamis helyzetben, és emiatt minden féligazsággá változik.”

A határok átjárhatóságát különböző témák felvetésével akartuk – tudtuk? – bizonyítani. Például: Egyetem térben és időben (1992. 1.), Erősz bilincsei (1992. 3.), Ami a múltból élni segít (1992. 4.). A májusi és júniusi Korunkban eleve adott volt a kitekintés, a „Sportvilág és versenyszellem” ugyanis az *Olimpiai dimenziókra* (Rózsa András) figyelve, a közeledő barcelonai versenyek előtt szólította meg olvasóinkat. Hogy ki mindenkét foglalkoztat a sport, „kint” és „bent”, azt Umberto Ecoval bizonyítottuk (*A góllövő listától a sláger-kupáig*, Kereskényi Sándor fordításában) és az Ady-szakértő Bustya Endrével (*Sportfilológia?*), akinek a szövegét egy előző olimpiai évben, 1984-ben a cenzor azzal dobattott ki a Korunkból, hogy Bustya csak foglalkozzék a filológiával. No és persze megszólaltattuk Esterházy Pétert (*A megnyerhetetlen élet*), ezúttal pedig Kukorelly Endrét is (*Vajon hogy egy sport csak, tényleg, a futball*). Grafikusunknak Tettamanti Bélát, a híres amatőr teniszesezt választottuk, szintén Budapestről.

Az *Európa – Amerika – 1992-höz* nem kellett különösebb indoklás, de adódott évforduló, nem is akármilyen: Kolumbusz amerikai partraszállásának 500. évfordulója. Ráadásul frissiben érkezett levél Kaliforniából, a Szilágyosmlyóából és Nagyváradról megismert, különösen tehetséges fiatal festő (Fodor Levente) válasza a Korunk Galériába szóló meghívásra: „Jó volna személyesen is hazalátogatni, részt venni, de egyelőre nincs rá módom. Sajnos az USA-életmód egészen más, mint ahogy az kívülről tűnik. A létfenntartás sok fizikai időt vesz igénybe, de elsőrendű feladatommak tartom világosan látni a világot, megismerni az ember-jelleget, a tudat lehetőségeit; egy feladat, amihez egy emberöltő nem elégséges, de végeredményben ez az emberi sors.” (Még egy mondat Fodor Levente leveléből: „Örvendek, hogy lehetőség nyílik a Korunkat is új eszmei alapokra helyezni.”) A nemzetközi felvonulást a francia közgazdász Jacques Attalival (*A végesség vágya és a feladott önrendelkezés*), a német Gerhard Köpffel (*Az egyesült gyűlölet Európája*), Otto von Habsburggal (*Közép-Európa, Páneurópa*), Paul Kennedyvel (*A nagyhatalmak tündöklése és bukása*) biztosítottuk, Király András fordított nekünk egy rövid prózát Joyce Carol Oatestól. Írt a Korunk májusi különszámába Schlett István, Adrian Marino, Paleologu, Tompa Gábor, Markó Béla. Salat Levente fontos hágai dokumentumokat tett közzé (*Európa és a kisebbségi kérdés*).

Az 1992-es év második felében – továbbra sem mondva le a világra kitekintés alkalmairól – a hazai témák jutottak főszerephez: Sajtónyilvánosság háttérvilága (július), Irodalomtörténeti szemléletváltás (augusztus), Civil társadalom Romániában (szeptember), A hatalom természetrajza (október – itt természetesen több külföldi szerző is jelen van), Színház Erdélyben (november), Szépliteratúra – 1992 (december). És lényegében ugyanígy, időszerűnek ítélt súlypontok kiválasztásával folytatódott a Korunk-történet 1993-ban, januártól júliusig: Magunkról – egymásért, Tudás és nemzettudat, Homo patiens, Intézmény és személyiség, Erdélyi természet – erdélyi társadalom, Irodalmunk határai, A korrupció körei.

Előrehaladva a folyóirat lapszámainak újraolvasásában, az újraértékelési kísérletben, egyre nyilvánvalóbb, hogy valamelyes siker reményében ehhez jóval több időre és nagyobb távlatra volna szükség. Ebben a töprengésben, keresésben találok rá egy (újabb) kitűnő Lászlóffy-mondatra: „Minden emberiségbe mártott eszme a nagyszerűségből annyit veszít, amennyi a hatóköréből, glóriájából kiszorulók száma.” A „Magunkról – egymásért” élen, a hatvan évvel korábban, a Korunkban megjelent József Attila-verset, az *Elégiát* közvetlenül követő esszé (*Szél-jegyzetek avagy „az öntudat kopár öröme”*) az „egységek és kétségek” számbavételével ütötte le évindító lapszámunkban a hangot Aladár József Attila örökségének vállalását hangsúlyozta Fejtő Ferenc nekünk küldött régi írásának újraközlése is (*Mi a magyar, mi volt és mi lehetne*), az 1992 novemberének végén elküldött baráti sorokkal: „Szeretettel ajánlom a Korunknak, amelynek valaha munkatársa voltam – az közölte első tanulmányomat, amelyet József Attila költői nagysága méltatásának szenteltem –, ezt az írást, amelyet a Szép Szó egy általam 1937-ben *Mi a magyar most* címen összeállított különszáma újranyomásához írtam.”

Az utókori figyelmet kétségtelenül megillető lapszámban, Fejtő után, Bibó István olvasható (*Erdélyi közszelleméről*); az MTA Kézirattárában található, befejezetlen és kiadásra korábban nem került szöveget Bárdi Nándor bocsátotta a Korunk rendelkezésére. Ahogy Bárdi eligazító soraiban tudatosítja, a minden bizonytalansággal 1940 őszén született Bibó-eszme-futtatásban „a magyarországi társadalmi közszellem kritikáját olvashatjuk az erdélyi helyzet tükrében”. A szövegtöredék utolsó mondata: „Az erdélyiekre, mindenekelőtt az erdélyi értelmiségre hárul az a feladat, hogy magukról ezen a téren [a rendi világ letűnte után – K. L.] kártékony legendákat költeni ne engedjenek; miránk pedig az, hogy ne a társadalmi hierarchia igazolását keressük Erdélyben, hanem az erdélyi társadalmi közszellem morális tényezőit próbáljuk belenevelni abba a *nem* születésrendi alapokon kialakítandó társadalomvezetői gárdába, amelyre Magyarországának szüksége van.”

Ugyancsak a töredékben utókorra maradt szövegrész került be a „Magunkról – egymásért” főlaptestébe: a nemrég elhunyt grafikus, Baász Imre gondolatai a szabadságról. Idézzük emlékezetünkbe: „Az ember a szabadság hitével születik a világra, a szabadság ízt hordja a nyelve alatt. Szabadság nélkül nem létezik születés. [...] A vakondok akkor érzi és éli át a szabadságát, ha a föld alatt van. Feketeségében hozzáidomul saját szabadságának föld alatti lehetőségeihez. Ő nem lát, de nem is kell lásson ahhoz, hogy szabadnak higgye ottani létét. A szabadság nem látvány. Az embert félrevezette a fény, megcsalta, mert elvakította a látvány szabadság-öröme.” (A *Mű és világa* rovatban leközlöttük Egyed Péternek az árkosi kollokviumon a Baász Művészeti Alapítvány rendezvényén elhangzott előadását, a *Baász-arcélt*.)

Az eddig elősoroltakból nem sejthető, hogy az 1992–93 fordulóján a Korunk szerkesztőségében dolgozók, idősebbek és ifjabbak, ám nem csupán életkorilag meg „régiség” (románul: a varázslatos „vechime”) alapon különbözők között mekkora feszültségek alakultak ki. A Kereskényi Sándor által kigondolt, Cseke Péter szerkesztőségi főtítkár által megfogalmazott kérdések és a szerkesztők kifejtette vélemények,

válaszok bizonyos (mély?) válságjeleket mutattak fel. A nézetkülönbségek kevésbé a múltra, mint inkább a jelenre és a várható jövőre vonatkoztak. Salat Levente főszerkesztő-helyettesi értékelése a közvetlen átmenetről-átmentésről, „az 1989 decemberében hirtelen előállt hatalmi-, autoritás- és tekintély-vákuumban”, az újrakezdésről – megítélésem szerint történelmi hitelű. „Ezek között az ellentmondásos körülmények között a Korunk (természetesen: nem csak a Korunk) tagadhatatlanul előnyös helyzetből rajtolt – állapítja meg Salat. – A megörökölt infrastruktúra és adminisztrációs keret, minden lazasága és feszsége ellenére (ezt nyilván úgy kell érteni, hogy egyszerre volt laza és feszes, ráadásul laza ott, ahol feszesnek kellett volna lennie és fordítva), lehetővé tette, hogy a figyelem és az energiák nagyobbik része előbb a szerkesztőség személyi állományának felfrissítésére, majd egyre inkább a tartalmi kérdésekre összpontosuljon. És jó ideig úgy tűnt, hogy minden a legnagyobb rendben megy: az országban uralkodó állapotok, a »kényszerdemokrácia« ellentmondásai, a kisebbségi társadalom drámai útkeresése izgalmas szellemi kihívásokként játszottak a szerkesztők kezére; a Korunk sajátos (és egy kicsit érthetetlen) módon továbbélő külföldi presztízse, valamint a szerkesztők személyes kapcsolatai rangos szerzők színvonalas írásaihoz juttatták hozzá sorozatosan a lapot; és amikor a tartalom tekintetében már elkönnyelhető eredményekről lehetett beszélni, a dolgok természetes logikája szerint, már arra is futotta erőből, elképzelésből – mi több: gazdasági leleményből is –, hogy a Korunk példaértékű megújulást volt képes produkálni külsejében, grafikai kivitelében.” A folytatásról viszont meglehetősen súlyos kritikai véleményt fogalmaz meg Salat Levente, a határozott koncepció érvényesülését és a professzionálódást hiányolja, a jövőt tekintve pedig alapvetőnek nevezi keresni az utat „például a romániai magyar kisebbségi társadalom kényelmes és zsákutcás zárkózásából”, ugyanakkor keresnünk kell „a közeledés és a kommunikáció útjait is a többség felé”. Kovács Kiss Gyöngy jobb véleménnyel volt önmagunkról, ő a továbblépést „a hellén fogantatású, jobbik Európába” képzeleli el, amellet, hogy „minden romantika, nosztalgia nélkül tisztáznunk kellene azt, ami történt – anélkül, hogy a visszanezésben elmerülnénk –, és meg kellene találnunk a kiutat abból, amiben vagyunk – józanul, fétések, próféták és sarlatánok nélkül.” A kiútkeresést Gyöngy az anyagi nehézségekre érti. Tulajdonképp ez a kérdés áll legfiatalabb szerkesztőnk, Király András gondolatmenetének a középpontjában; ő gyorsítaná a változásokat, az anyagi függetlenedést, a vállalkozások irányába elmozdulást tekintené jó megoldásnak. A belső ellenzék szerepét lényegében nyíltan Józsa T. István és Kereskényi Sándor vállalja fel. Józsa elbeszélés jellegű részeket vág be „a két, sőt több házból álló szerkesztőséget” jellemző példabeszédébe; Kereskényi a jelenlegi szerkesztőség tagjainak egyéni körülírására is vállalkozva egy egészen sajátos minősítésig jut el „a Korunk nevezetű racionálhistorikus akol-akadémia” név kitalálásakor. Visky András, az irodalmi rovat vezetője (akit Kereskényi „a vallási megújulás előtt álló Korunknak az igazi spiritus rectora”-ként minősít), szelíd, békéltető szöveget fogalmaz, úgy gondol a lapra, hogy itt emberek *találkoznak*, és *jókedvükben* lapot csinálnak. Hozzáteszi: „A találkozás és a jókedv nem tesz tévedhetetlenné és teljes értékűvé. (Jóllehet a találkozásban és a jókedvben a teljes érték bír megmutatkozni.) Ám távol tartja a hamisságot. A lap, amelyről álmodom, nem tévedhetetlen és nem hamis.” Ön-ankétunk további résztvevői: Cseke Péter (számára a legfontosabbak az értékmegőrzés és értékteremtés mozzanatai), műszaki szerkesztő grafikusunk, Heim András (az „erdélyi ház” mellett érvel), a történelmi rovatot szerkesztő Jakó Klára (társadalmunk zavaros történelmi tudatát kell egészségessé tenni). Röviden én is összefoglaltam az adott helyzetre közvetlenül utaló véleményemet és a szerintem lehetséges távlatokat (az ankétunkat megelőző részben található hosszabb rákérdezésem múltunkra, múltamra: *Korunk börtönében?*). Nyilván már ismertem a kedves és kevésbé kedves kol-

légák szövegeit, amikor leírtam: „Persze nem tartom kívánatosnak, hogy heves (vagy lappangó) viták végén akárki – különösen nem »hatalmi helyzetből« – kijelentse: szóval egyetértünk. [Ez utalás Balogh Edgár szokására a régi szerkesztőségben. – K. L.] Ismétlem: az én elképzelésem szerint a Korunk vitafórum lehet, azzá kell válnia. Nem a gyűlölködés gyűjtőfogháza, hanem az érvek ütköztetésének színhelye. És igen, a játéka is. A felüldülést hozó találkozásoké. Mindené, ami elfogadhatóan emberi (mert a gyűlölet is az, sajnos – csak éppen nem fogadható el). Ne a Korunk legyen, amivel a serdültebb (vagy idültebb) gyerekeket ijesztgetik.”

Még annyit ezekről a korai évekről (1990–1993), hogy a kapcsolatépítésnek többféle módjával próbálkoztunk, folyamatosan. Különböző formákban, grafikai elrendezésben megjelentek a lapban, a hátsó borítón az angol és román nyelvű tájékoztatók, tartalomismertetések, a „fülle” kerültek a szerkesztőség tagjainak részvételével zajlott találkozók az országban és a határokon túl. 1993. januári számunk ilyenekről tudósít: 1992. november 30: párizsi Magyar Intézet, erdélyi irodalmi est (Csiki László, Kántor Lajos, Markó Béla, Pomogáts Béla részvételével; elhangzottak Lászlóffy Aladár Korunkban megjelent versei); december 3.: a Korunk novemberi, színházi számának, a folyóirat 1993-as programjának, valamint a *Kalauz a régi és az új Kolozsvárhoz* című könyvünknek a bemutatója a budapesti Balassi könyvesboltban (Kőszegi Péter irodalomtörténész köszöntője, kiadványainkat a lap főszerkesztője mutatja be, Csiki László, Esterházy Péter és Pomogáts Béla mint Korunk-munkatársak szólnak a jelen lévő írott sajtó, televízió és rádió képviselőihez; a Korunk-számok és a kalauz folyamatosan megvásárolhatók a Balassi könyvesboltban – megadjuk az elérhetőséget, ugyanígy a Korunk ügyeit Budapesten intéző Kárpáti Futár új telefonszámát); december 8.: a 200 éves kolozsvári magyar színház rendezvényei keretében Kereskényi Sándor előadása a színháztudományi tanácskozáson; december 13.: Visky András ismerteti az ünnepi kiadványokat és a Korunk színházi számát a sétatéri színházépület emeleti csarnokában; december 15.: a Korunk a házigazdája a bukaresti *Teatrul Azi* és a budapesti *Színház* című folyóirat szerkesztői és munkatársai közti eszmecsereének a kortárs színjátszásról (a vitát Tompa Gábor színházigazgató vezeti, a vitában részt vettek Dumitru Solomon, Nánay István, Márton László és Tárján Tamás; Márton és Nánay színházi számunk szerzői); december 17., Budapest: a Pro Minoritate Napokon Kereskényi Sándor képviselte a szerkesztőséget (nyilván így került be a januári lapszámba Orbán Viktor megnyitó beszéde: *Kisebbségi sajtó és Kelet-Európa politika*).

Talán nem is volt annyira érthetetlen a Korunk külföldi presztízse, mint ahogy Salat Levente látta...

Glória – amennyiben...

■ Megismétlem a Lászlóffy Aladárnál megtalált mondatot: „Minden emberiségbe mártott eszme a nagyszerűségéből annyit veszít, amennyi a hatóköréből, glóriájából kiszorulók száma.” És ha a glóriából nem szorulnak ki, sőt éppen az ő fejük köré szőjük a glóriát? Közben pedig az emberiségbe mártott eszme sem sérül (nagyon)? Akkor csak nyerhetünk. Így gondoltuk – és gondoljuk máig –, amikor egy-egy témakör, szakmai terület vélt és valós kiválóságait igyekeztünk, akartuk megszólaltatni a Korunkban, függetlenül attól, hogy hol élnek.

Kezdem (1992 januárjától) a védőborítón olvasható, külön magyarázatot nem igénylő, távolabbi világokat idéző nevekkel: Karl Jaspers, Carlos Fuentes, Umberto Eco, Joyce Carol Oates, Leszek Kolakowski, Jean-François Lyotard, George Steiner, Martin Eslin, Milan Kundera, Friedrich A. Hayek, Michel Foucault, Chinua Achebe, Robert Penn Warren. Nem tűnik rossz névsornak, 2016-ból nézve sem. Amihez ter-

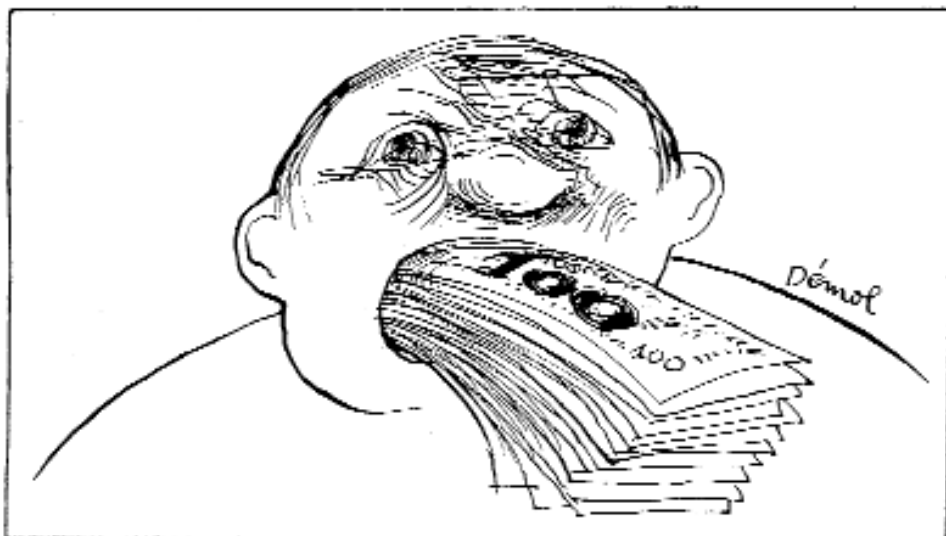
mészetesen hozzárendelhetünk egy beszédes magyar listát, akár az előfordulási alkalmakat, számokat is feltüntetve. Lengyel András: *Bibó és Szent-Györgyi vitája a tudományos intézményrendszer válságáról*; Lengyel László: *Az új Oroszország – magyar szemmel*; Sólyom Jenő: *Európai és amerikai egyetemeken – egy magyar fizikus szemével*; Nagy Károly: *Magyar diákok a Rutgers Egyetemen* (valamennyi az 1992. januári egyetem-számban). Ludassy Mária a farsangi forgatagban van jelen (*Népi tánc és harci ének*), Harmat Pál a márciusi Korunkban (*A régi Korunk és a pszichoanalízis*), áprilisban Kosáry Domokos (*A kis nemzetek Európában*), Cseres Tibor (*Történelem szépprózában*), id. Entz Géza (*Középkori udvarházak*); májusban Mándy Iván (*Tribünök árnyéka*), Kéri László (*Szocializációs dilemmák az ezredfordulón*).

És itt állunk meg egy – illetve két – percre, egy, illetve két név kiemelésével, szintén a „Sportvilágból” indulva ki. Esterházy Péter. És Tettamanti Béla. Kértünk, kaptunk egy jó – elvártan jó – szöveget Esterházytól. *A megnyerhetetlen élet* természetesen a lényegről szól: „Mondják, mint csöppben a tenger, a sportban az ország. Ha mondják, rosszul mondják, ez annyira nem igaz, hogy olykor tényleg így van. Olykor tényleg visszfénylik a sport ábrázatán az ország lehelete. Viszont milyen következtetést kellene levonni Puskás Öcsi bal lábáról Rákosi tar fejére? Bár ott éppen arról volt szó, hogy az aranycsapat ki lett véve az országból, a mindennapból, igazságtalan hasonlaltal, ugyanolyan sziget volt, állam az államban, mint az ávó.” Mind a hat hasáb hasonlóan találó, a személyes (futballista) emlék is, persze, de azért mi úgy gondoltuk, megfejljük a lapszámot végigillusztráló Tettamanti Béla hat kockából álló (futball) rajzával. Csakhogy a nyomdában megfordították a rajzsorozatot, a mennybe menesztett góllövő valahol középre került, a sorozat értelmét veszítette. (Drága, megbízható kolozsvári grafikus barátunk, Deák Ferenc ötletéből pedig már az első főlaptesti oldalon – hogy nagyobb feszültséget keltsünk? – az összezáró játékosok normál reprodukcióját „megfejlítettük”, azaz a természetes nézet alá tördeltük ugyanazt a képet, fejjel lefelé – és ezt pesti barátunk, Tettamanti szintén nem hagyhatta szó nélkül.) Egyszóval valamiképpen hibaigazításra lett szükség. Mít tehetünk: kovácsoljunk a hibából erényt! Júliusi számunk Szorító rovatában az olvasó megtalálta az Esterházy–Kántor–Tettamanti *Magyarázatot* (a társszerzőségbe, harmadiknak, én is bekerültem bűnünk történetének leírásával); Tettamanti zseniális új rajza, a megdöbbsent arc mellé került a cím: *Ennyi malórt „mosolyogva” még nem éltem át*; Esterházy küldött a címhez mellékelve (*Én, a nyomda ördöge, avagy hogyan oldjuk meg a történelmet?*), az ő írói szelleméhez méltó pár sort: „Remélem, most is lesz valamilyen gikszer, és akkor megint leközlök az írást, és megint, és megint. Így lesz (a) korunk: örök.” Alatta: Esterházy Péter (aláírásként). A hat hasáb, írás és kép most már a helyén, a következő két oldalon.

A dupla közlést követően 1992 során még két Esterházy-jegyzetet köszönhattunk meg (gikszer nélkül), „A hatalom természetrajza” súlyponthoz (októberben) írt jegyzet (*Ember a hatalomban*) máig ható érvénnyel szól: „A legfontosabbnak azonban azt gondolom, hogy a hatalomba került, hatalomhoz jutott embernek *megváltoznak a szempontjai*. A hatalom legszebb arca a felelősség. A hatalom igazi súlya a felelősség súlya. A cselekvés súlya. A magány (sőt a magára hagyatottság) súlya.

Azt hiszem, a hatalom legnagyobb kísértése az emlékezetvesztés, az, hogy az ember már nem emlékszik, milyen is volt ő maga hatalom nélkül. Innen csak egy lépés, hogy ne emlékezzen azokra, akik nincsenek a hatalomban. Az embernek a hatalomban folyvást ezért kell harcolnia, az emlékezetéért.”

A decemberi („Szépliteratúra – 1992”) Korunkból nyilván nem hagyhattuk ki Esterházyinak a pesti Írók Boltjában elhangzott köszöntőjét, *A van-t* – Visky Andrásról. Visky erdélyiségéről, saját(os) tudásáról beszélt az íróbarát: „Sok olyat tud Visky is, amit csak onnét tudhat. Más van a szemében, a tekintetében, más arcok, más vidék,

hatalmas havazások, hegyek, melyekről nekünk nincs tapasztalásunk, nagy, furcsa vizek, melyeket mégis Dunának hívnak, mástól (is) rettenet, másképp hallgatták le, el, ki, minden más, az édesanyja is, az édesapja is.”

E kis korunkos esterházyológia után még annyit, hogy Tettamanti Bélával a Hatalom-számban is volt (balesetmentes) találkozásunk, Béla pedig abszolút kitartó maradt a hűségben; ahogy nemrég egy könyvbemutatón elmondta (összeszámolta?), 224 (!) munkáját közöltük a Korunkban. Ilyen számokkal mások aligha dicsekedhetnek – de meg sem próbálom írni, szakíró, képzőművész barátaink gyakoriságáról kimutatást készíteni. Most már legyen elég a „glória” nevek szemlézése (még mindig: 1992–1993 július). Cs. Szabó László (*Levelek Erdélybe*), Parti Nagy Lajos, Nádas Péter, Dávidházi Péter, Borsi-Kálmán Béla (*A román politikai gondolkodás alternatívái*), Göncz Árpád (*Az államfő-lét kalandja*), Gömöri György, Tolnai Ottó, R. Várkonyi Ágnes, Mészöly Miklós, Határ Győző, Csiki László, Páskándi Géza, Zalán Tibor, Fejtő Ferenc, Pethő Bertalan, Pomogáts Béla, Schlett István, Polcz Alaine, Zelei Miklós, Schöpflin György. És Poszler György.

Poszler György, a kolozsvári születésű irodalomtörténész jelenléte az „Irodalomunk határai” lapszámban, 1993 júniusában mindenképpen emlékezetes mozzanat. *Párbeszéd és horizontok* című tanulmánya (alcíme szerint: „Nemzedékek” és „irodalomtörténetek” a két háború között) természetesen önmagában véve is fontos, a Visky András szerkesztette súlyponton belül pedig a tudományos alapozás részét képezi. Ám ami ennél is fontosabb: egy olyan sorozat kezdetét jelenti a Korunk utóbbi évtizedeiben, amelynek nagyon sokat köszönhetünk az erdélyi magyar önismeretben.

Következnie kellene még, legalább statisztikailag, a '92-'93-as év erdélyi, Erdélyben maradt alpmunkatársai gyorslistájának; minthogy azonban többségükkel a régi és az új század (ezred) lapszámaiban szerencsére újra találkozunk, róluk legyen szó az új fejezetekben. Zárjuk a jelen névsorolvasást néhány fontos román személyiséggel, a Korunkban ekkoriban olvashatókkal (némelyekkel többször is): Adrian Marino, Mircea Dinescu, Gabriel Liiceanu, Gelu Păteanu, Andrei Pleșu, Nicolae Balotă. És a legfelvilágosultabb, önállóan gondolkodó, a farsangi világot legjobban értő karikatúrista: Dan Perjovschi...